

Erkki Lehtinen 6.8.1929– 6.4.2015

Erkki Lehtinen syntyi Hollolassa ja vietti lapsuutensa Pyhäjärvellä Kannaksella, jossa hän aloitti koulunsa. Hän lähti perheensä mukana evakkoon sodan sytyttyä, ja perhe päätyi lopulta Satakuntaan Huittisiin. Evakkotaipaleen aikana hän sairasti vaikean polion, jolla oli merkittävä vaikutus hänen myöhempään elämäänsä.

Lapsuuden vakava sairastuminen hidasti Lehtisen koulunkäyntiä. Lukion hän suoritti pääosin itse opiskellen ja tenttimällä Lauttakyllän yhteiskoulun ymmärtäväsille opettajille. Ylioppilastodistus oli loistava, ja sen jälkeen tie vei Helsinkiin, jossa opiskelun alaksi valikoitui historia.

Opiskelu oli invaliditeetin vuoksi voimiltaan heikolle nuorelle miehelle raskasta, mutta monet ystävät kannustivat ja osakuntayhteisö tuki. Myöhemmät opiskelijapolvet saivat kuulla kuuluisasta Tannerin seminaarista, jossa 1950-luvun historian opiskelijoiden kärkihahmot kävivät tieteellistä keskustelua edullisen ruuan parissa.

Voimien puutteesta huolimatta tutkinnot seurasivat toistaan: FK 1954, FL 1957, ja vuonna 1961 Erkki Lehtisen väitöskirja hyväksyttiin korkeimmalla mahdollisella arvosanalla. Väitöskirjan aihe oli *Hal-*

lituksen yhtenäistämisen politiikka Suomessa 1600-luvulla. Aihe oli peräisin jo opintojen varhaisvuosilta, ja sen kehittymiseen johti Lehtisen opettajan Pentti Renvallin kannustus ja ohjaus.

Erkki Lehtisen opiskelut maisterista tohtoriksi tapahtuivat apurahojen turvin. Apurahoista keskeisimmät olivat Helsingin yliopiston kanslerin myöntämät nuorten tieteenharjoittajien apurahat vuosiksi 1957 ja 1958. Lehtisen suuresti kunnioittama Pentti Renvall oli tuolloin yliopiston kansleri, ja hän tunsu nuoren tutkijan lahjakkuuden ja tarmokkuuden.

Jyväskylän kasvatustieteelliseen korkeakouluun oli perustettu historian oppituoli vuonna 1958. Väittelyn jälkeen Erkki Lehtinen siirtyikin Jyväskylään assistentiksi. Lehtisen nuori vaimo Aira sai palkan Jyväskylän tieteellisestä kirjastosta ja perheen elämä vakiintui.

Assistenttina Lehtinen toimi vain vuoteen 1964 saakka, jonka jälkeen hän siirtyi valtion humanistisen toimikunnan nuoremmaksi ja sitten vanhemmaksi tutkijaksi, kunnes tuli valituksi Jyväskylän yliopiston Suomen historian apulaisprofessorin virkaan elokuun alusta 1968.

Erkki Lehtinen edusti tutkijana vankkaa kansallista linjaa. Hänelle sanat Suomi, isänmaa, kansa, kansallisuus tai patriotismi eivät olleet vain termejä, vaan niiden perustalle rakentui hänen koko tutkija- ja henkilökuvansa. Kun hänelle kirjoitettiin vuonna 1989 juhlakirja hänen täyttäessään 60 vuotta, se sai nimekseen Heikki Klemetin Ruonan taistelun muistomerkkiin riimittelemät sanat: *Pysy lujana omalla maalla!* Nimi kuvasi Lehtisen ajattelua ja arvomaailmaa hänen oppilaidensa mielestä, ja nimi oli Lehtiselle itselleenkin mieleen.

Erkki Lehtisen merkittävä tutkijanura jatkui väitöskirjan jälkeen sen viitoittamalla tiellä. Väitöskirjan kanssa samana vuonna ilmestyi hänen laaja artikkelinsa Suomen kameraalisesta keskushallinnosta 1600-luvulla. Vuonna 1969 tutkijakausien jälkeen ilmestyi monografia Suomen varhaishistorian ja ristiretkikauden kuvasta uskonpuhdistus- ja suurvalta-aikana.

Laaja-alaista kokemusta historianantutkijana toivat Erkki Lehtiselle laajat pitäjänhistoriatyöt: *Lapuan historia I: Asutuskaudelta Suomen sotaan* vuonna 1963; *Suur-Ulvilan historia I: Keskiajalta 1860-luvulle*

vuonna 1967 ja vihdoin *Lapuan historia II: Suomen sodasta pitäjäkauden loppuun* vuonna 1984. Paikallishistoriatyössä kaikki meni oivallisesti niin kauan kun pysyttiin Lehtiselle tutulla Ruotsin vallan ajalla, mutta ongelmat kasvoivat siirryttäessä uudempiin aikoihin. Lehtisen tutkijakuva ja tutkimusfilosofia oli sellainen, että jokainen lähde oli käytävä lävitse, ja työtapana piti olla täydellinen. Kun uudempina aikoina lähteistön määrä kasvoi nopeasti, työ oli muuttua ylivoimaiseksi.

Erkki Lehtinen tutkijauran eräs merkittävä osa liittyi nuijasotaan vuosina 1977–1978. Professori Heikki Ylikangas oli julkaissut teoksensa *Nuijasota*, jossa hän pyrki pääsemään 1500-luvun sisältönsä vähäisten lähteiden taakse ja muodostamaan uudenlaisen kuvan mainitusta kriisistä Suomen historiassa. Syystä, jota en tunne, kirjan arvostelukappale päättyi Erkki Lehtisen pöydälle, ja siitä seurasi uusi nuijasota.

Lehtinen kävi teoksen kimppuun kliinisellä huolellisuudella, ja myöhemmin haltuuni joutuneen arvostelukappaleen sivut täyttyivät hänen huomioistaan. Työstä seurauksena oli tiivis ja hurja keskustelu *Historiallisen Aikakauskirjan* sivuilla, enkä muista, että lehden seuraavaa numeroa olisi koskaan odotettu yhtä palavasti kuin tuolloin. Sanan säilät kävivät korkealla ja kapinaa olisi varmaan jatkunut vaikka kuinka kauan, ellei aikakauskirjan toimitus olisi katkaissut keskustelua.

Yliopistollisena opettajana Erkki Lehtinen oli vahva ja vaativa, jos kohta hänen perinteinen ja perinpohjainen luennointityylinsä ei aina aivan sopinut uudistuvan yliopiston ihanteisiin. Lehtinen tahtoi jakaa täsmällistä tietoa ja vaati sitä myös sisältyvän tenttivastauksiin. Tämä ei aina kaikkia miellyttänyt.

Erkki Lehtinen jäi eläkkeelle täysin palvelleena 1990-luvun puolivälissä. Viimeiset virkavuodet hän

oli kamppailut polion jälkiseurauksien kanssa, ja taistelu jatkui eläkkeellä. Vähitellen hänen liikkumisensa väheni, ja viimeiset vuotensa hän vietti kotonaan eläen kuitenkin täyttä elämää. Ajatuksen liekki paloi kirkaana, ja ystäväpiirin jäsenet olivat häneen yhteydessä käyntien ja puhelimen välityksellä. Ajatus ja muisti toimivat loppuun saakka, vaikka väsymys vaivasi ja vähensi aktiivisuutta. Hän seurasi maailmaa ja sen tapahtumia edelleen kiinnostuneena ja ajatteli.

Kaikkiaan Erkki Lehtinen oli erittäin sivistynyt mies. Aikansa lapsena hän oli klassikkonsa lukenut, erittäin kielitaitoinen, perillä kulttuurista, loistava keskustelija, retoriikan eri lajit tunteva ja monipuolinen kirjallinen kyky. Sellaisia miehiä ei enää juuri ole olemassa eikä uusia synny. Yliopiston opettajana ja professorina hän edusti aikaa, jolloin suomalainen yliopisto oli parhaimmillaan ja sen taso korkeimmillaan.

TEPPO VIHOLA